د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د روزنې معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

هنر

A R T

اووم ټولګی

درسي کتابونه دپوهنې په وزارت پورې اړه لري،

په بازار کې یې اخیستنه او خرڅونه په کلکه منع ده.

له سرغړوونکو سره قانوني چلند کیږي.

moe.curriculum@gmail.com

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هیواد به تل ځلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی يې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو
د روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

هنـــــــــر

اووم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش

مؤلفان:

سید انور میچنخیل د هنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

د سرمؤلف مرستیال محمد غالب الله یار د هنرونو د دیپارتمنت آمر

علمي او مسلکي ایډیټ

سید انور میچن خیل

د ژبې ایډیټ

محمد قاسم هیله من د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د پروژې غړی.

مولف محمد سهراب دیدار

د ایډیټ مسلکي کمیټه

پوهنمل عبدالحی فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د پوهنې وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون ښوونکی

عاطفه شبنم عارفي د هنر ښوونکې

دیني، سیاسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې د پوهنې وزارت سلاکار

د څارنې کمېټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د روزنې معین
- دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول
- سرمؤلف عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

طرح او ډیزاین

رحمت الله غفاري

د چاپ د سمون چارې: محمدکبیر حقمل د پوهنې وزارت د نشراتو او اطلاعاتو رئیس

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

د لوی خدای ﷻ ډېر شکر دی چې انسان یې په احسن تقویم پیدا او هغه ته یې د خبرو کولو توان ورکړ او د علم او فکر پر ګاڼه یې سمبال کړ. ډېر درود دې وي د اسلام په ګران پیغمبر حضرت محمد مصطفی ﷺ چې د انسانیت ستر ښوونکی دی او د رحمت، لارښوونې او روښنايي پیغام راوړونکی.

ښوونه او روزنه په هره ټولنه کې د بدلون او پراختیا بنسټ دی. د ښوونې او روزنې اصلي موخه د انسان د بالقوه ځواکونو فعالول او د هغه د پټو استعدادونو غوړول دي.

درسي کتاب د ښوونې او روزنې په بهیر کې یو مهم رکن بلل کیږي چې له نوو علمي بدلونونو او پرمختګونو سره اوږه په اوږه د ټولنې له اړتیاوو سره سم تالیف کیږي. درسي کتابونه باید د منځپانګې له مخې خورا بډای وي چې وکړای شي د علومو له نوو لاسته راوړنو سره مل دیني او اخلاقي زده کړې د نوو میتودونو له لارې زده کوونکو ته ولیږدوي.

دغه کتاب چې اوس ستاسو په واک کې دی، د همدغو پورته ځانګړنو پر بنسټ چمتو او تالیف شوی دی. د پوهنې وزارت تل زیار باسي چې په هیواد کې تعلیمي نصاب او درسي کتابونه د اسلامي ښوونې او روزنې او د ملي هویت د ساتلو پر بنسټ جوړ او له علمي معیارونو، نوو روزنیزو میتودونو او د نړۍ له علمي پرمختګونو سره سم چمتو کړي.

د زده کوونکو استعدادونه په ټولو اخلاقي او علمي خواوو کې وغوړیږي او په هغوی کې د تفکر او نوښت توان او د پلټنې حس پیاوړی کړي. د خبرو اترو او پیرزوینې د فرهنګ دودول، د هیواد پالنې او د مینې او محبت د حس پیاوړی کول، ښېګڼه او پیوستون د پوهنې د وزارت نورې غوښتنې دي چې ښايي د لوست په کتابونو کې ورته پام وشي.

درسي کتابونه د ښه او مسلکي ښوونکي له درلودو پرته نشي کولای ټاکل شوي موخې ترلاسه کړي. ښوونکی د ښوونې او روزنې یو مهم جزء او د ښوونې او روزنې د پروګرامونو پلي کوونکی دی. د هیواد له ژمنو او زړه سواندو ښوونکو څخه، چې د تورتم او ناپوهۍ په وړاندې یې هڅه او هاند خپله دنده ګرځولې، دوستانه هیله لرم د تعلیمي نصاب په دقیق او مخلصانه تطبیق کې د هیواد ماشومان، نجونې او تنکي ځوانان د پوهې، اخلاقو او معنویت لوړو څوکو ته ورسوي.

د هیواد د زده کړې د نظام برۍ د خلکو له جدي مرستو پرته امکان نه لري. له دې امله له ټولو قشرونو او د ملت له شریفو خلکو، په تیره بیا له کورنیو او د زده کوونکو له درنو اولیاوو څخه هیله لرم چې د معارف د موخو د لاسته راوړو په برخه کې له هیڅ ډول مرستې څخه ډډه ونه کړي. دغه راز له ټولو لیکوالو، پوهانو، د ښوونې او روزنې له ماهرینو او د زده کوونکو له محترمو اولیاوو څخه هیله کیږي چې په خپلو رغنده نظرونو، وړاندیزونو او نیوکو د درسي کتابونو په لاښه والي کې د پوهنې له وزارت سره مرسته وکړي.

لازمه بولم له ټولو ښاغلو مؤلفانو، د پوهنې وزارت له اداري او فني کارکوونکو او له ملي او نړیوالو بنسټونو څخه، چې د دغه کتاب په چمتو کولو، چاپولو او ویش کې یې زیار ایستلی او مرسته یې کړې، مننه وکړم.

په پای کې له لوی خدای ﷻ څخه غواړم چې په خپله بې پایه مهربانۍ له موږ سره د پوهنې د سپیڅلو ارمانونو په لاسته راوړلو کې مرسته وکړي. انه سمیع قریب مجیب.

د پوهنې وزیر

دوکتور اسدالله حنیف بلخي

لړلیک

	سرلیک	مخ
۱	کرښه او یا خطونه	۱
۲	په خطونو انځور ګري	۳
۳	په افغانستان کې له اسلام نه مخکې د هنر تاریخ	۵
٤	له هنري وسیلو سره اشنایي	۹
۵	شکل، سطح او حجم	۱۳
٦	په ګوتو ټاپه کول	۱۵
۷	شکل (سطح او حجم)	۱۷
۸	د ډبرو ددورې هنر	۱۹
۹	د سیمي کُرې جوړول	۲۱
۱۰	له میوې څخه د ډک لوښي انځورول	۲۳
۱۱	د بین النهرین، ایران او لرغوني مصر هنرونه	۲۵

١٢	له رس ختې څخه د حجمونو جوړول	٢٧
١٣	د خپلې خوښې د فصل انځورول	٢٩
١٤	له رس ختې څخه د ګوتو د فشار په طریقه د حجم جوړول	٣١
١٥	د هند، لرغوني چین او جاپان هنرونه	٣٣
١٦	جوړښت یا بافت	٣٥
١٧	د خټینو حجمونو رنګه کول	٣٧
١٨	د لرغوني یونان او لرغوني روم هنرونه	٣٩
١٩	د بېلو بېلو سیمي حجمونو جوړول	٤١
٢٠	د مسیحیت هنر	٤٣
٢١	له طبیعي موادو څخه د لاسي کارونو جوړول	٤٥
٢٢	د افغاني هنرمندانو پېژندل	٤٧

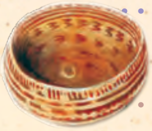

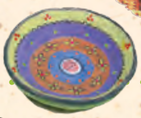

۱ لوست

کرښه او يا خط
خط څه شي ته وايي؟
په خپل چاپيريال کې کوم خطونه وينئ؟

د کاغذ په پاڼې يوه کرښه و کاږئ. هغې نښې ته چې د پنسل له نوکې څخه پر سپين کاغذ پاتې کيږي، ټکی يا نقطه ويل کيږي. د يوه کاغذ پر مخ د انسان د لاس حرکت خط جوړوي چې د ټکو يا نقطو مجموعه ده. که د دواړو لاسونو ورغوي سره و نښلوو، د دواړو لاسو تر منځ يو نوی خط ليدل کيږي. که لاسونه سره جلا کړو، هغه له منځه ځي. د ځمکې او اسمان تر منځ يو خط ليدل کيږي چې د ((افق)) په نوم ياديږي. دا خط د سمندر په خوا کې په ښه توگه د ليدلو وړ دی. هر څومره چې کښته او پورته ولاړ شو، د سمندر خط هم زموږ سره ځي او راځي. له دې امله د افق خط د انساني ديد د

(۱ انځور)مستقيم خطونه)

ارتفاع له نظره تغیر کوي. د بېلو بېلو شیانو او موجوداتو په څنګ کې یو خط لیدل کیږي چې کولای شو د هغه په واسطه د هر شي شکل وښیو. کولای شو چې غر، الوتونکي، مڼه، کور، موټر، کښتۍ، الوتکه او داسې نور په بېلو بېلو خطونو وښیو.

(۲ تصویر)مات شوي خطونه

هغه خطونه چې موږ په خپله شاوخوا کې وینو مختلف ډولونه لري. کولی شو چې هغه په درو برخو وویشو. ۱- مستقیم خط ۲- منحني خط
۳- منسکر خط (مات شوی خط) ۱- ۲- ۳- شکلونو ته وګورئ.

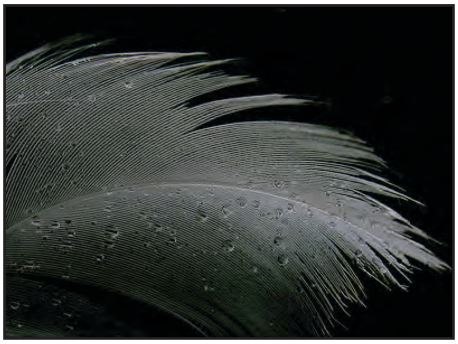

(۳ شکل) منحني خط

تمرین:

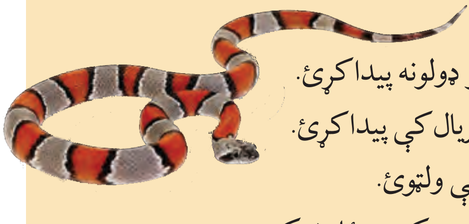

۱-په طبیعت او خپل چاپیریال کې د مستقیمو خطو ډولونه پیدا کړئ.
۲-د منحني خطونو نمونې په طبیعت او خپل چاپیریال کې پیدا کړئ.
۳-بیل بیل منکسر خطونه په طبیعت او چاپیریال کې ولټوئ.
٤-د عمودي، افقي، مایل او مستقیمو خطونو نمونې په کومو ځایونو کې وینئ.
٥- ډول ډول خطونه چې مو پیدا کړل، بیا یې سره پرتله کړئ.

۲ لوست

په خطونو انځور ګري:
ایا د انځورولو لپاره په لومړي سر کې باید ځانګړې موضوع په پام کې ولرو؟

د خطونو په مرسته ښکلي شکلونه انځورولای شو. یو ساده خط انتخاب کړئ او هغه د نورو خطو نو په مرسته داسې بشپړ کړئ چې ستاسې د خوښې انځور رسم کړي. ددې کار لپاره د خط شکل او د هغه حالت ته باید په ډېر غور او دقت پاملرنه وکړئ.

د خطونو په لیدلو د کوم شکل په فکر کې لوېږئ؟ د نورو خطونو په زیاتولو سره یو شکل رسامي کړئ، تر څو هغه شی چې تاسې په خپل ذهن کې مجسم کړی دی، ووینئ.

ددې کار لپاره کولی شئ، خپل کاغذ بېلو بېلو خواوو ته تاو کړئ. کیدای شي چې له کومې بلې زاویې څخه یو مناسب شکل پیدا کړئ، وروسته هڅه وکړئ چې هغه د خپلې خوښې په شکل بدل کړئ.

د هغې د بشپړولو لپاره د موضوع جزئیات په لومړني خط ور زیات کړئ او خپله طرحه بشپړه کړئ. بیا هغه په خپله خوښه رنګه کړئ.

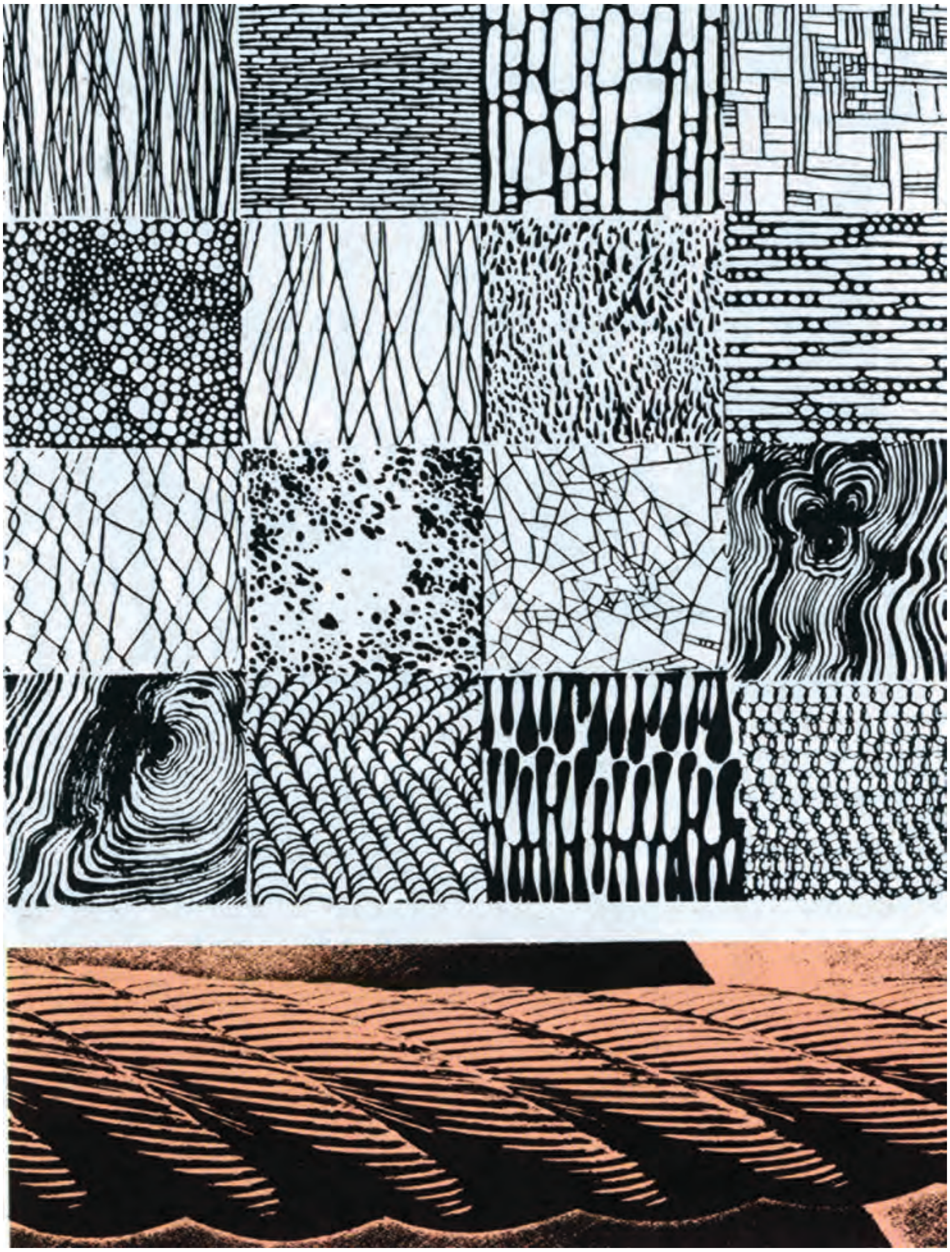

تمرین:

۱-په بېلو بېلو منحني خطونو د خپلې خوښې شکل رسامي کړئ.

۲-د مات شویو خطونو (منکسر)څخه په ګټه اخیستنه ډول ډول شکلونه انځور کړئ.

۳-د عمودي، افقي، مایل او مستقیمو خطو څخه ابتکاري شکلونه جوړ کړئ.

۳ لوست

(۱ انځور) د عاج له جنس څخه د میزیوه وړه پښه .

د افغانستان د هنر تاریخ
د افغانستان د لرغونو آثارو په هکله معلومات لرئ؟

د افغانســتان ډېر پخواني انســاني وســایل د ((ډبرو په لومړۍ))دورې پورې اړه لري چې د غزني د((ناور))په دښــته کې کشــف شــوي دي. دا وسیلې د اوبســیدان او چقمق له ډبرو څخه جوړې شــوي دي چې تاریخ یې له میلاد نه مخکې سلو زرو کالو ته رسیږي.

(۲ انځور) په بگرام کې دلاس ته راغلو اثارو اندازه (CM ۸ ۷ ۳

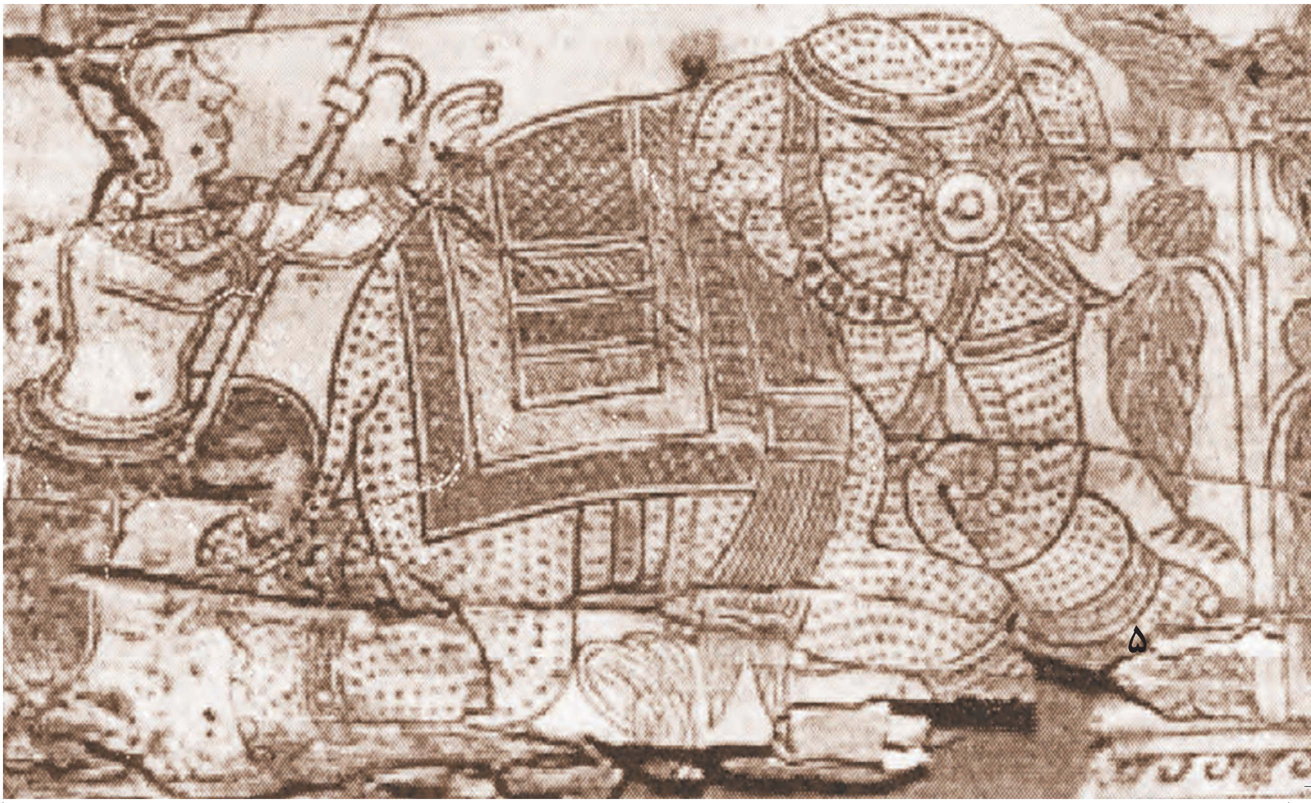

تیرونه، د ډبرو هستې او تېرې ډبرې یا په طبیعي شکل او یا د انسان په لاس جوړې شوي او په کار وړل شوي دي. ددې وسیلو جوړول د ډیرو پخوانیو زمانو انساني مهارت شمیرل کیږي.

د ډبرو د منځنۍ دورې ټولنې په غارونو کې اوسیدې.

د انسانانو د ژوندانه ارزښتمن آثار چې د سمنگانو د ((اق کپرک))او ((هزار سوم)) په غارونو کې پیدا شوي دي، په زړه پورې آثار دي چې د ډبرو په منځنۍ دورې پورې اړه لري دا په افغانستان کې د لومړنیو انسانانو د ژوندانه ډیر په زړه پورې آثار دي. په دې غارونو کې د کار په وسیلو سربیره د خطونو او نقاشیو نمونې هم لیدل شوي دي. ځینې پوهان په دې باور دي چې دا پیچلي او په یو بل پورې تړلي خطونه په افغانستان کې د نقاشۍ او رسم الخط

(۳ انځور) د مرمررو په ډبرو کې کیندل شوی.

لومړنۍ نمونې دي چې په دې غارونو کې کشف شوې دي.

ددې آثارو تاریخ له میلاد نه مخکې د شلو زرو نه تر پنځو سوو زرو کالو پورې رسیږي. د بدخشان د کور په دره کې ځینې کشف شوي هنري آثار د ډبرو په نوې دورې پورې اړه لري. په دې دوره کې په صیقل شویو ډبرو سربیره د مذهب علامې هم لیدل شوي دي. د مړو د ښخولو له طریقې څخه یې داسې معلومیږي چې ددې حوزې انسانان د عقیدو او معنوي مراسمو درلودونکي وو.

د انســانانو ذهني پراختيا، د باورونو ايجادول او عقيدې په حقيقت کې د ډېرو پخوانيو هنري آثار، لکه: نقاشــي، مجســمه جوړونه او بيلا بيل ســفالي لوښــې د((منديګک))په اثاروکې کتلای شــو. منديګک يوه لرغونې سيمه ده چې د کندهار په شمال لويديځ کې پرته ده. ددې لرغونې سيمې په اثاروکې ختيني مجسمې او سفالي لوښــې چې په هندسي منظمو انځورونو ښکلي کړای شوي دي او د معماری هنر کشــف شــوی دی چې تاريخ يې له ميلاد څخه مخکې دری زره کالونو ته رسيږي.

د فاريــاب ولايت د ((داشــلي))په ســيمه کې د مهرونــو او وزنونو کشــف کيــدل د هنــر د پراختيا ښــه ثبــوت دي دا مهرونه په ډېر مهارت سره جوړ شوي دي. کورنيو مهرونو د اميرانو له مهرو سره توپير در لود. ددې کشف شوو اثارو تاريخ له ميلاد نه مخکې زرو کلونو ته رسيږي.

د بلخ په ((ای خانم))کې د ښيښو جوړولو او په هغې کې د نقشونو د انځورولو مهارتونه په افغانســتان کې د هنــر د پراختيا يو بل پړاو بلــل کيږي. ســربيره پردې پــه بلخ او ای خانم کې پــه زياته اندازه ښيښــه يې ګيلاسونه چې شــاوخوا يې په ښکلو او رنګه نقشونو او انځورونو ښــکلي شوي، کشف شوي دي. په همدې سيمه کې يو ورزشــي لوبغالی (ســتديوم)چې په څلور ضلعي تيږو باندې فرش دی، کشف شوی دی. هغه څه چې دای خانم دريځ له نورو ساحو څخــه جلا کوي دا دی چې د لومړي څــل لپاره د يونان او يونان-باختري هنر د مجســمو په جوړولوکې د ودانيو دکار وســيلې، د ښــکلا ســامان او الې ليدل کيږي چې د هغو تاريخ له ميلاد څخه وړاندې لومړی او دويمې پيړی ته رسيږی.

((طلا تپه)) د افغانستان يوه بله لرغوني سيمه ده. له طلا تپې څخه

(٤ انځور)لاس بند د حيوان په انځور ٠بدخشان)

(٥ انځور دجواهراتو صندوق دعاج کندن کاري

په ښکلو ښایسته ډیزاینونو جوړ شوي .

له یوویشتو زرو څخه زیات طلایي آثار کشف او تر لاسه شوي دي. دا هنري آثار ډیر زیات ارزښت لري. د ونو پاڼې، د هوسی مجسمه، ډول ډول لاس بندونه چې په لاجوردي غمیو ښکلي شوي دي، په دې لرغونو اثارو کې شامل دي.

یوه بله سیمه چې د افغانستان د هنر په تاریخ کې ځانګړی ځای او ډیر ارزښت لري، هغه د بامیانو سیمه ده، د بامیانو ولایت د افغانستان په مرکز کې پروت دی. د بودا لویو مجسمو چې په ټوله نړۍ کې ساری نه لري دې سیمې ته ښکلا ور بخښلې وه چې د ((صلصال))او ((شمامه))په نوم یادیږي. نوموړي آثار ددریمې او څلورمې میلادي پیړیو شهکارونه دي. د الویې مجسمې د ګنداهارا او یونان- بودایي ګډ هنري ترکیب دی. په نړۍ کې د لومړي ځل لپاره د بامیانو په مغارو کې د انځورولو په موخه له روغني رنګ څخه ګټه اخیستل شوې ده.

په بګرام کې د کشف شویو آثارو هنري ارزښتونه د افغانستان د هنر په تاریخ کې ټاکلی ځای لري.

د بودامناسبه او دښکلې ځیرې لرونکې مجسمه په هډه کې جوړه شوې ده. ددې دورې آثار د ګنداهارا د مکتب په نوم یاد شوي دي. د ګنداهارا په مکتب کې معنویت له هند او مادیت له یونان څخه اخیستل شوي دی. ددې اثارو تاریخ څلورمې، پنځمې او شپږمې میلادي پیړیو ته رسیږي.

(٦ انځور) پربرونزوکی جوړه شوې کاسه د اوښکو د څاڅکو طرح

تمرین:

ایا ستاسو په چاپیریال کې، لرغوني آثار پیدا شوي دي ؟په دې آثارو کې کوم کوم شیان شامل وو ؟

۴ لوست

له هنري وسیلو سره اشنایي

د نقاشۍ او لاسي کارونو د فعالیت د سرته رسولو لپاره کومو شیانو ته اړتیا لرئ؟ په کومو وسیلو کولای شئ نقاشي وکړئ؟
د لاسي کار د جوړولو لپاره له کومو شیانو څخه ګټه اخلئ؟

(۱ انځور) رنګه پنسلونه

خپلې خیالي او ذهني مفکورې د نقاشۍ، انځورګرۍ او لاسي کار په شکل سرته ورسوئ او هغه نورو ته وښایاست. د نقاشۍ او د لاسي کارونو د جوړولو لپاره له بېلو بېلو وسیلو څخه ګټه اخیستل کېږي. که د نظر وړ مواد نه وي، نو کیدای شي نورې وسیلې یې په ځای وکاروو. یا هغه ته ورته وسیلې جوړې کړو. مثلاً د نقاشۍ په آبي رنګونو معمولاً له مویک څخه کار اخیستل کیږي. کولای شو په ګوته، سفنج او یا هغه مویک چې په خپله مو جوړ کړی وي، په آبي رنګونو انځورګري یا نقاشي وکړو.

(۲ انځور) ابي رنګ، مویک او د اوبو ګیلاس

تاسې فکر وکړئ چې د نورو کومو شیانو په واسطه کولای شو په ابي رنګونو نقاشي وکړو؟ هغه وسیلې چې د هنري کارونو لپاره کارول کیږي، په درو برخو ویشل کیږي:

۱-هغه وسیلې چې اثر یا نښه یې پاتې کیږي، لکه: پنسل، رنګه پنسل سکاره، سیاهي، ابي رنګونه، روغني رنګونه او. . . رنګه جوهر، ابي او روغني رنګونه معمولاً د مویک په مرسته د نقاشي او رنګه کولو لپاره کاروي.

۲-هغه وسیلې چې نښه پرې ایښودل کیږي، لکه: کاغذ، مقوا یا پنډ کاغذ، رخت یا تکه، خته، کودي، طبعي مواد (د ونو پاڼې، د الوتونکو بڼکې، لرگي، ډبره، . . .)مصنوعي مواد (نخ، سیم . . .) چې د نقاشی او دلاسي کارونو د جوړولو په وخت کې کارول کیږي.

۳-کومکي وسیلې، لکه: د طراحی یا انځورگرۍ تخته، خط کش، پنسل تراش، پنسل پاک، د اوبو لوښی، د ترس کاغذ (لږ څه شفاف کاغذ)، بیاتي، سلیښت، شکاستیپ، ورنس. . . چې د رسامۍ، نقاشۍ، رنگه کولو او لاسي کارونو په برخه کې یې کاروي. دا وسیلې کار اسانوي، خو نشتوالی یې د فعالیت د سرته رسولو مانع کیدای نشي. د هغو وسیلو چې زموږ په واک دي، لکه: (طبیعی مواد)ځینې وسیلې چې موږ ورته اړتیا لرو او په لاس کې یې نه لرو، نو باید هغه له محیطي طبیعي موادو څخه په ابتکاري ډول جوړې کړو. دا کار زموږ سره د کار په سرته رسولو کې مرسته کوي. یا په بل عبارت د ابتکاري وسایلو جوړول له هغه وسیلو څخه چې په واک کې مو نشته، خورا زیات ارزښت لري. که سلیښت مو نه درلود له سربښنا کې مادې څخه استفاده کولی شو؟ نښه پریښودونکي وسیلې د نقاشۍ، رسامۍ او رنگه کولو لپاره کارول کیږي. ځینې وسیلې سیایي لرونکي وي، لکه: پنسل، سیایي او سکاره خو ځینې نور یې رنگه وي، لکه: رنگه پنسل، رنگه جوهر، ابي رنگونه، روغني رنگونه او طبیعي پوډري رنگونه. له پنسل او سکرو څخه استفاده کول اسان دي. کولای شو دکاغذ په مخ مستقیماً پرې

(۲ انځور) ابي رنگ، مويک قلم او د اوبو لوښی

(۳ انځور) ابی رنگونو ځانگړی لوښی او د اوبو لوښی

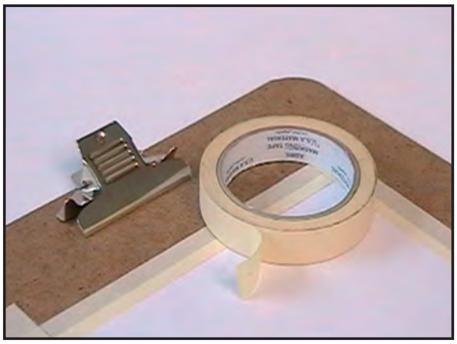

(٤ انځور) کاغذ د رسامۍ په تخته په سکاشتیپ نښلول شوی دی.

کار وکړو. آبي رنګونه او جوهري رنګونه له اوبو سره باید ګډ یا مخلوط شي ترڅو د هغو ټینګوالی یا غلظت مناسب شي او په اسانتیا سره د کاغذ پر مخ ښکاره شي. روغني او پوډري رنګونه له خاصو تیلو سره مخلوطیږي ترڅو مناسب ټینګوالی پیدا کړي چې پر یوې سطح باندې په ښه ډول وکارول شي. ترکیبي مواد له مویک یا چاړې په واسطه پر سطح باندې استعمالیږي. که د روغني رنګ ټینګوالی مناسب وي، نو رنګ په مویک پورې نه نښلي او په ډیره اسانتیا له مویک څخه د سطحې په مخ بیلیږي. له آبي او جوهري رنګونو سره چې اوبه زیاتې شي، کم رنګه کیږي. همدارنګه له روغني او پوډري رنګونو سره چې تیل زیات ګډ شي، نری (رقیق)کیږي. د روښانه رنګونو د جوړولو لپاره همدا مواد له سپین رنګ سره مخلوطوي. په آبي او روغني رنګونو باندې د نقاشۍ لپاره باید د رنګ په ترکیب و پوهیږئ. وروسته د زیات تمرین له امله کولای شئ چې د رنګ مناسب ټینګوالی پیدا کړئ، ترڅو وکولای شئ چې د مویک په واسطه هغوې د نقاشۍ او رنګه کولو لپاره وکاروئ.

کوم مواد پیژنئ چې د نقاشۍ یا رنګه کولو لپاره مناسب وي؟ ایا ستاسې د ژوندانه په چاپیریال کې طبیعي رنګه مواد پیدا کیږي؟د هغې نمونې پیدا کړئ او د نقاشۍ او رنګه کولو لپاره یې وکاروئ. مواد او نښه پریښودونکي وسیلې په زیاته اندازه د رسامۍ، نقاشۍ او د لاسي کارونو لپاره کارول کیږي. نښه منونکي وسیلې، لکه: کاغذ، مقوا، یوه ټوټه لرګی، ډبله ټوټه، د کارتن مقوا، سفالي(خټین) کورني لوښي او پوزي چې د رسامۍ او نقاشۍ لپاره کارول کیږي. په دې شیانو انځورونه او نقاشي کیدلای شي که وغواړو چې په آبي رنګونو نقاشي وکړو، نو کاغذ مو بایدلږ څه ډبل او پیړ وي. که چیرته کاغذ نازک وي، نو د کار په وخت کې څیرې کیږي. که په کورنیو لوښو، پوزي او یا لرګي باندې کار کوو، باید له ټینګ یا غلیظ آبي رنګ څخه کار واخلو. د لاسي کارونو د جوړولو لپاره، جوړه شوې خټه، بېل بېل طبیعي مواد، لکه: (د ونې پاڼې، ډبرې د الوتونکو بڼکې، . . .) او هغه

(٥ انځور د رنګ کارولو مختلفې وسیلې.

مصنوعي مواد چې په لاس کې یې لرئ، لکه: (سیم، نخ، باطله قطۍ، کاغذ او باطله مقوا، . . .) د استفادې وړ دي. تاسې کولای شئ چې له هغې څخه په خپله خوښه لاسي کار جوړ کړئ. د کار د پیل لپاره ختې سمه کښیکاږئ او په سوکونو یې ووهئ. بیا پرې کار وکړئ، خو باید و پوهیږئ چې ختې او خپل ختین لاسي کار باید په پلاستکي کڅوړه کې تاو کړئ، تر څو هوا یې ونه وهي او ژر وچ نشي (ختین کارونه باید ورو ورو وچ شي تر څو ونه چوي. له سیم نه د لاسي کارونو د جوړولو په وخت کې باید غور و کړئ چې د سیم تیرې څوکې مو لاسونه ژوبل نه کړي. د هنري کارو د سرته رسولو لپاره نورو وسایلو ته هم اړتیا لرو، لکه: د ترس کاغذ یا سکاشتیپ چې د لاسي کار د بېلو بېلو برخو د یوځای کولو لپاره په کاریږي. یا ترس کاغذ چې د مختلفو ډیزاینونو د کاپي کولو لپاره کارول کیږي. له بیاتۍ او د څیرې کولو له چاړې څخه د کاغذ او مقوا د زیاتي بر خو پرې کولو لپاره استفاده کیږي، خو ددې وسیلو تیرې څوکې ته مو پام وي چې پرې خوږ نه شئ. د اوبو د لوښې اندازه باید مناسبه او درنده وي چې د ابي رنګونو د استعمال لپاره په کاریږي، څکه چې په اسانۍ سره نه چپه کیږي. د نقاشۍ او لاسي کارونو، له تیاریدو وروسته د رنګونو د ثابت پاتې کیدلو لپاره له ورنس څخه ګټه واخلئ. ورنس د رسامۍ د مویک او یا د لو یې ټوټې سفنج په واسطه د سطحې په مخ و موښئ. کله چې وچ شي نو سلیښوالی یې له منځه ځي.

تمرین:

۱-د نقاشۍ د سطح لپاره له کومو وسیلو څخه استفاده کوئ. دهغې په هکله په خپلو کې خبرې وکړئ.

۲-د ځان لپاره یو مویک قلم جوړ کړئ. د مویک قلم د جوړیدو لپاره د کارغه، کوترې، چرګ دبڼکو اویا د اس او یا هغه ته د ورته حیوان د وربړو او یا یې د لکۍ ویښتانو او یو ظریف او ښکلي لرګي ته اړتیا لرئ. د آس او یا د خره د ویښتانو یوه اندازه په تار کلکه و تړئ. وروسته بیا د چرګ، کوترې، او یا کارغه بڼکه چې منځ یې خالي وي، د ویښتانو غوټه شوې برخه د بڼکې په یوه طرف داسې ور دننه کړئ چې پکې ټینګه شي او په بل سر کې یې هغه ظریف لرګی ور دننه کړئ تر څو د مویک قلم مو جوړ شي.

۳-د آبي رنګونو بېل بېل رنګونه د مویک قلم په واسطه را واخلئ او د یوه ډبل کاغذ پر مخ یې کښیږدئ، تر هغه پورې تمرین وکړئ تر څو رنګونه د کاغذ پر مخ د نقاشۍ لپاره مناسب ټینګوالی پیدا کړي.

۵ لوست

شکل، سطح او حجم

په خپله شاوخوا کې چې کوم شکلونه وینئ هغه سره مقایسه کړئ.

زموږ په شاو خوا کې ټول شکلونه په دوو ډولو ویشل کیږي.

سطح او حجم

زموږ په شاوخوا کې ځینې شکلونه یوازې طول او عرض لري چې هغې ته ((سطح)) وایي لکه د ونې یوه پاڼه او ځینې نور یې طول، عرض او ارتفاع لري چې هغې ته (حجم) وایي.

سطح په دوو ډولو ویشل کیږي:

هندسي سطحې(لومړي تصویر ته وګورئ)او غیر هندسي سطحې. (دویم تصویر ته وګورئ)په خپل شاوخوا کې کومې سطحې وینئ؟ کومې هندسي او کومې غیر هندسي دي؟

(۲ انځور) غیر هندسي شکل (سطح)

(۱ انځور) هندسي شکل (حجم)

(۳ انځور) بېل بېل ٦ هندسي مجمونه

په طبیعت کې ډېرې دایروي سطحې لیدل کېږي، لکه: د څوارلسم میاشت او د لمر پرست ګل منځ. د بشر په لاس جوړ شوو شیانو کې هم د سطحو ډولونه پیداکیږي، لکه:غاب او د تلویزیون مخ. په طبیعت کې غیر هندسي سطحې په بېلو بېلو بڼو پیداکیږي. د بېلګې په ډول د ونو د پاڼو مختلفو ډولو ته او د پتنګ وزرو ته پام وکړئ. د حجمونو ډولونه هم په دوو ډلو ویشل کیږي. یو یې هندسي حجمونه او بل یې‌غیر هندسي حجمونه. (۳ تصویر) او څلورم تصویرونو ته پام وکړئ. په خپل شاوخواکې کوم حجمونه وینئ؟ کوم یو یې هندسي اوکوم یو یې غیر هندسي دی؟

په طبیعت کې بیل بیل کروي حجمونه وجود لري، لکه: د لمر سترګه او دشمسي منظومې ستوري د انسان سر، میوه او الوتونکې

(٤ انځور) هندسي شکل (حجم)

(۵ انځور) هندسی شکل (سطح)

د انسان په لاس په جوړ شوو حجمونو کې هم بېل بېل هندسي حجمونه پیدا کولای شو، لکه: د پنډسکو ډولونه، د قطیو بېل بېل ډولونه، ودانی او

. . . .

تمرین:

۱-د هندسي او غیر هندسي حجمونو دوې نمونې سره مقایسه کړئ.

۲-ایا د انسان په لاس جوړ شوي او د طبیعي حجمونو ترمنځ ورته والی وینئ؟

۶ لوست

په ګوتو ټاپه کول

ایا کولای شئ چې له هر ساده نقش څخه د خپلې خوښې شکل جوړ کړئ؟

چاپ، د ډول ډول رنګه انځورونو د جوړولو لپاره یو چټک میتود دی چې د مهر او رنګ په واسطه سرته رسیږي. په لاسي چاپ کې له بېلو بېلو مهرونو څخه ډېر ساده او په چټکتیا کولای شو لویې سطحې نقاشي، رنګینې او ښکلې کړو. د چاپ مهرونه بېل ډولونه لري او د خپل چاپیریال له شیانو څخه د مهر پر ځای ګټه واخلئ. د چاپ لارې چارې او طریقې یې هم ډېرې زیاتې دي. په دې درس کې لاسي چاپ له یو تیار مهر څخه په ګټه اخستنه چې هغه د ګوتو سرونه دي، سرته رسوو. له ګوتې نه د چاپ د اخیستلو لپاره خپله ګوته په آبي رنګ یا کوم بل رنګ کښیکاږئ او بیا یې په بیره په یوه سپین کاغذ ولګوئ دا کار څو واره په مختلفو رنګونو تکرار کړئ، تر څو ستاسې د کاغذ سطحه له مهرونو ډکه شي.

وروسته له هغې چې رنګ وچ شي، نو بیا د ګوتو نښان په غور وګورئ او د خطونو په زیاتولو سره د خپلې خوښې شکل ترې جوړ کړئ.

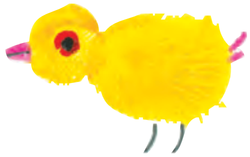

تمرین:

د نقاشۍ لپاره د خپلې خوښې موضوع انتخاب کړئ او په مختلفو رنګونو د ګوتو د چاپ لارې چارې او د خپلې خوښې موضوع نقاشي کړئ

۷ لوست

د سیمي کُرې جوړول
ستاسې په شاوخوا کې کوم شیان کُرې ته ورته دي؟

کره یو دایروي حجم دی چې کولای شو له مختلفو موادو څخه یې جوړ کړو، لکه: د والیبال او فوټبال پنډوسکي او د میوو له ډلې څخه نارنج، مالټه، کینو دا ټول کروي حجمونه دي. اوس غواړو چې له سیم، ډبل تارونو، درجې له تار او پړي څخه یوه کُره جوړه کړو. که تاسې غواړئ له سیم څخه کُره جوړه کړئ، نو پام کوئ چې د سیم د تاوولو په وخت کې ځانونه ټپي نه کړئ، لومړی سیم، تار، درجې تار او یا پړی د یوې تُشلې په اندازه گرد تاو کړئ، وروسته بیا تارونه په ډېر مهارت د هغې په شاوخوا تاو کړئ چې یوه کُره جوړه شي.

د تشلې په شان يوه وړوکې کُره له سيم يا نخ څخه

له مختلفو موادو څخه څو ډوله کُرې تکميل شوي دي.

د کُرې له جوړولو وروســته د هغې په هکله فکر وکـــړئ او هڅه وکړئ چـــې له پورتنيو موادو څخه بېل بېل شکلونه، لکه: ميوه، گل، الوتونکي او داســـې نورجـــوړ کړئ. دکور او ټولگـــي پـــه ښـــکلي کولو کې خپـــل رول و لوبوئ. په کُره باندې د نورو موادو په زياتولو، لکه: (بڼکې، د ونې ساقه، صدف، مندکې، د ميوو پوستکي، کاغذ، مقوا . . .) د خپلې خوښې ابتکاري شکل جوړ کړئ او په پای کې کولای شئ هغه رنگه کړئ.

له کُرې څخه يوه ښکلي الوتونکي جوړ شوی دی

په کره کې جوړ شوی کب

تمرين:

١- جوړې شوې کُرې ننداري ته وړاندې کړئ.

٢- د جوړو شوو کُروي شيانو په هکله سره وغږيږئ.

۸ لوست

د ډبرې د دورې هنر

ایا پوهیږئ چې ډېر لرغوني هنري اثر کوم او په کوم ځای کې منځ ته راغلي دي؟

د تېږو په دورې پورې تړلي هنري آثار چې د بشر په لاس د غارونو په دیوالو نقاشـي شـوي دي، د ډبـرو په دورو پـورې اړه لري. د ډبـرو د لرغونو اثارو لومړنـی نمونـې چې د ډبرو په دورو پورې اړه لري د فرانسـې د((لاسـکو) پـه غارونـو او د هسـپانیې د (التامیرا)پـه غارونوکې پیدا شوي دي. لومړني تصویر ته پاملرنـه وکړئ، څه شـی وینئ؟ لطفاََ هغه پوښـتنې چې ستاسـې پـه ذهن کې پیدا شـوي ووایئ. دویـم تصویر د ډبرو په منځنـی دورې پـورې اړه لري. په دې نقاشـی کې او له هغې نه په مخکې دوره

(۱ انځـور) لـه میلاد نه مخکــې د ۱۰۰۰ تـر ۱۵۰۰ ق م په حدودو کې د فرانســي د لاسکا په غارونو کې انځورگري

(۲ انځور) د ډبرو په منځنی دوره کې د ایران په لرستان کې ۸۰۰ ق م په حدودو کې

کې کوم تفاوتونه وینئ؟

انســانانو په تدریجي ډول پر مختګ وکړ، په بزګرۍ او مالدارۍ یې پیــل وکړ د هغوی ژوند ډېر تغییــر وکړ. علوم او مختلف هنرونه یې را منځته کړل.

۳ او ٤ تصویرونو ته پاملرنه وکړئ:

د ډبرې د نوې دورې هنري آثار له نورو دورو سره مقایسه کړئ:

(۲ تصویــر) ته پاملرنه وکړئ د ډبرې د دورې هنري آثار د نورو دورو سر پرتله کړئ

(۳ انځــور) د ډبــرې د دورې انځــور شــوی ګیــلاس چــې د ایــران په شــوش کې پلاس راغلی دی ٤۰۰۰ ق م.

(٤ انځــور) د ډبــرو په نــوې دوره کې د انګلستان د مالزبرۍ په دښته کې له ډبرو څخه جوړ شوی دی.

تمرین:

۱- ایا کله له خپلوانو سره ښکار ته تللي یاست؟

۲- د ښکار صحنه د کیسې یا تمثیل او یا د نقاشۍ په ډول وړاندې کړئ:

۹ لوست

رنګ

ستاسو په فکر که رنګ نه وای څه به شوي وای؟

په طبیعت کې هر یو شکل یو رنګ لري. د بشر په لاس د جوړو شوو شیانو او هم د ټولو شیانو له پاره رنګ یو پوښ دی. ځینې رنګونه په طبیعت کې ډیر زیات دي. ۱او ۲ تصویر ته پام وکړئ. انسانانو تر اوسه ۱۶ میلیونه رنګونه جوړ کړي او د رنګه کولو لپاره یې کار ولې دي. تاسې ښخوا زده کړي دي چې له درو اصلي رنګونو څخه (زیړ، سور او شین آسماني) بې شمېره رنګونه جوړیدلی شي. دا درې رنګه له نورو رنګو څخه نه شي جوړیدلی او بیخي خالص رنګونه دي.

(۱تصویر) د طبیعت مختلف رنګونه

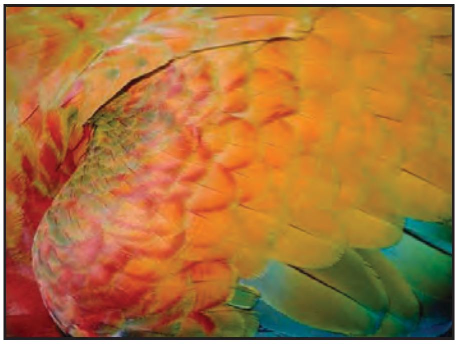

(۲تصویر) د طوطي رنګینې بڼکې

د دوو اصلي رنګونو د یو ځای یا ترکیب له امله دریم رنګ جوړیږي.

لاندې شکل ته ځیر شئ:

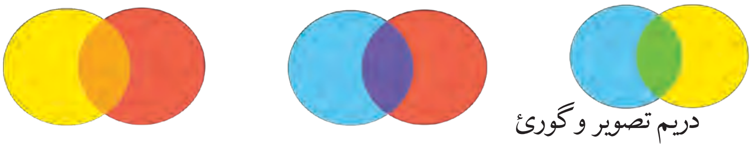

دریم تصویر و ګورئ

کیدلای شي دا هر یو رنګ له سپین رنګ سره ترکیب کړو، ترڅو شفاف او روښانه شي.

څلورم تصویر ته و ګورئ.

همدارنګه کولای شو دا رنګونه له تور رنګ سره یوځای یا ترکیب کړو تر څو تت او تیاره شي. رنګه مواد په دوو ډلو ویشل کیږي. زیات طبیعي رنګونه له معدني موادو څخه، لکه: (د سکرو پوډر او د لاجوردو پوډر) او دوښو رنګونه، لکه: (د پیاز له پوټکي او د انارو له پوټکي)څخه جوړیږي. مصنوعي رنګونه له کیمیاوي موادو څخه جوړیږي.

(۳انځور) د اصلي رنګونو ترکیب د ثانوي رنګونو د لاسته راوړلو لپاره

(٤ انځور) اصلي رنګونو ته له سپین رنګ سره ترکیب چې روښانه رنګونه لاس ته راشي.

تمرین:

۱-له دویمې درجې رنګونو څخه یوه نمونه جوړه کړئ!

۲-دویمه درجه رنګونه دوه برخې کړئ ځینې یې روښانه او ځینې نور تت یا تیاره کړئ

۳- دا هر یو رنګ چیرته او د کومو شیانو د رنګه کولو لپاره کاروي؟

۱۰ لوست

له مېوې څخه د ډک لوښي نقاشي

ستاسې په شاوخوا کې د نقاشۍ لپاره کومې په زړه پورې موضوعګانې شتون لري؟

ببلې ببلې مېوې د نقاشۍ لپاره ښکلې او په زړه پورې موضوعګانې دي. د کال هر فصل ګوښې ګوښې مېوې لري چې ځانګړې بڼې او خوندونه لري. د هر فصل خاصو مېوو ته ځير شئ.

(۱تصوير) په مختلفو شکلونو او رنګونو مېوې چې بېل بېل جوړښتونه يې لېدل کېږي

د هغو د رنګ، شکل او جوړښت په هکله سره و غږېږئ. د کوم فصل میوې انتخابوئ؟ د خپلې خوښې میوې د لوښي په د ننه کې انځور کړئ. کوښښ وکړئ چې میوې او لوښي یې لوی و باسئ او هم غالۍ، میز او . . . چې میوه پرې ایښې ده، هغه هم رسامي کړئ. په ډېر ځير او غور یې رنګه کړئ.

(۲ تصویر) په مني کې کومې میوې رسیږي؟

(۳صویر) د توتانو رنګ، شکل او جوړښت ته پاملرنه وکړئ دا میوې په کوم فصل پورې اړه لري؟

(٤ تصویر) په کوم فصل کې مو میوې د ونو په ښاخونو کې لیدلي دي؟

تمرین:

د خپلې خوښې میوې په یوې پاڼې کاغذ کې انځور او بیا یې رنګه کړئ.

لوست ۱۱

د بیـن النهریـن، ایـران او لرغونـي مصر هنرونه

آیا پوهیږئ چې زیګورات څه ته وایي؟

د بین النهرین هنر: د بین النهرین تمدن سـومري، اکدي، بابلي او آشـوري قومونو د دجلې او فرات رودونو په مینځ کې منځ ته راوړ. دوی له خاموخښتو څخـه دعبـادت لپاره لـوی او څو پوړیـزې ودانۍ جوړولې چـې هغه یې د زیګورات په نامه یادولې چې لومړی تصویر د زیګورات یوه نمونه راښیي.

د ایران هنر: د ایران هنر له اسـلام نه مخکې په دوو برخو ویشـل شوی دی. لومړۍ برخه یې د آریایانو له دورې نه مخکې آثار د((سلیک))، ((مارلیک)) او((شـوش)) په منطقو کې چې په ایران کـې واقع دي، لاس ته راغلي دي.

(۱- تصویر)زیګورات(زیګورات اور) پـه بیـن النهریـن کـې ۲۱۰۰ کاله له میلاد څخه مخکې

دویمــه برخــه یــې د اریایانو دوره ده چــې ډیر مهم او ارزښــتناک اثر یې((تخت جمشید)) دی. دویم تصویر ته پام وکړئ.

د لرغونــي مصر هنر: د مصر لوی تمدن د نیل د دریاب په څنډو کې مینــځ تــه راغلی دی. پــه لرغوني مصر کې ډیرمهم آثــار د فرعون په مقبرو پورې تړلي ودانۍ دي په مصر کې تابوتونه او زیاتې مجسمې د فرعون او د ملکو په شــکل جوړې شوي دي.

د مصر په قبرونو کې د ژوندانه صحنې، د غم دودونه، د جنګ صحنې، ښکار او د کرکیلې نقاشۍ شوي دي. دریم تصویر ته وګورئ.

(۲تصویــر)د تخــت جمشــید دورننوتو دروازه له میلاد ن۰۰ ۵کاله مخکې

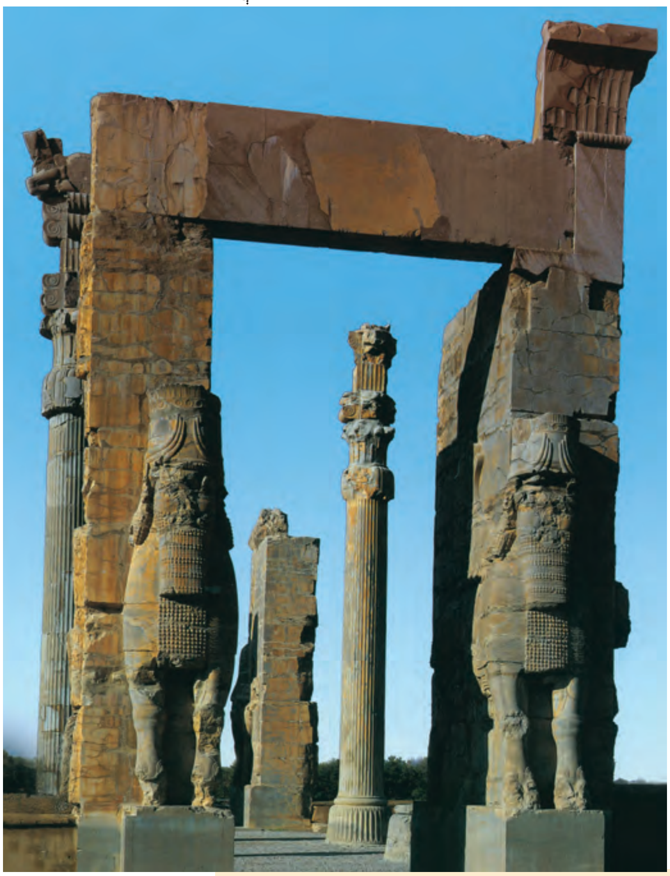

(۳تصویر) د مصر اهرامونه((دجینره اهرامونه)) د میلاد نه ۲۵۰۰ کاله مخکې.

تمرین:

۱-په پخوانیو زمانو کې یې لوېې ودانۍ څه ډول جوړولې؟ د هغې د جوړولو طریقې په یاد انځور کړئ!

۲- ستاسې په فکر ولې ډیرې مهمې ودانۍ په مصر کې د فرعونیانو مقبرې دي؟

۱۲ لوست

له رس (مکن) ختې څخه د حجمونو جوړول

آیا پوهېږئ چې ستاسې په شاوخوا کې کوم حجمونه شته دي؟

وګړي لــه بېلو بېلو موادو څخه، لکــه: ختې، ګچ، لرګي، فلز، شیشــه او . . . . ځینې حجمونه یا ښــکلي لاســي کارونه جوړوي. رس ختې د ســرې خاورې او اوبو له مخلوط کیدو څخه جوړېږي. ختې یوه نرمه شــکل منونکي ماده ده چې د مختلفو حجمونو د جوړولو لپاره مناسبه ده. تاسې هم کولای شئ چې له جوړې شوې ختې څخه (خو چې په لاس پورې ونه نښلي) د خپلې خوښې حجم جوړ کړئ. که جوړه شوې ختې موجوده نه وي، نو د کار له سرته رسولو څخه یوه ورځ مخکــې، د رس خــاوره له غلبېل (پرویزي) څخه و باســئ او لــرې او به په کې واچوئ چې د ختې شــکل غوره کړي او بیا یې په سوکونو ښه ووهئ چې ختې د

(۱تصویر) دختو اخښل

کار کولو لپاره تیاره شي. وروسته بیا هغه په پلاستیکي کڅوړه کې واچوئ چې وچه نه شي. د کار د پیل لپاره لومړی د خپلې خوښې موضوع انتخاب کړئ. بیا په لاس باندې ختې ته بڼه یا شکل ورکړئ او هغه څه چې غواړئ، جوړ یې کړئ. وروسته له هغې چې ستاسې حجم جوړ شو، د پخولو لپاره یې د تودوښې په کوره کې کښېږدئ چې پوخ شي.

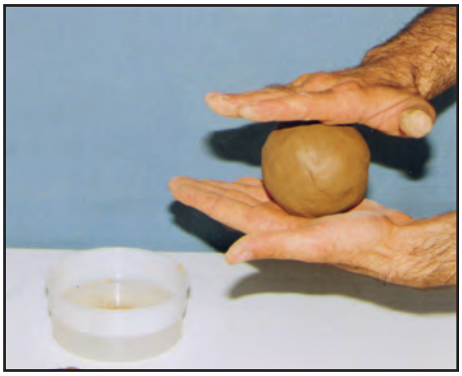

(۲تصویر) د ختې دایروي کول

(۳تصویر) د ختې له غونډارې څخه د حجم جوړول

(٤ تصویر)غونډارې ته بڼه ورکول

تمرین:

خپله خوښه کړې موضوع، لکه: کورنې څاروي یا کوم بل شی له ختې څخه جوړ کړئ!

لوست ۱۳

د خپلې خوښې د فصل نقاشي

تاسې د کال کوم فصل خوښوئ؟ ددې فصل ښکلاوې په خپلو نقاشيو کې څه ډول ښکاره کولای شئ؟

د کال هر فصل خپلې ځانګړې ښکلاوې لري. د پسرلي موسم شين والی او تازه ګي، له ګلانو او غوټيو څخه د ونو ډک ښاخونه، نرم او ملايم پسرلني بادونه، پسرلني بارانونه، د الوتونکو د ځالو جوړونه له ځانه سره لري. د نقاشۍ لپاره د پسرلي د موسم له موضوعګانو څخه ګټه اخيستلای شو. د اوړي د لمر ځلېدونکې سترګه، دغنمو زرين کښتونه، ميوه لرونکي ونې، اوږدې ورځې او په اوبو کې لامبل رايادوي. د منې موسم ملايم بادونه، دونو رنګينې پاڼې، نرم بارانونه او د الوتونکو کوچيدل له ځانه سره لري. د ژمي موسم سپينې واورې، ساړه بادونه، د واورې ډکې ښکلې منظرې، په واورو کې د الوتونکو

(۱ تصوير) پسرلنی رنګ په رنګ غوټۍ

(۲ تصوير)په اوړي کې د ګلو ډکې دښتې ځانګړې ښکلا لري

او څارويو د ښېښو پلونه، د ونو لانده او تش ښاخونه، خړ بخن او بنفش آسمان زموږ په ذهن کې ژوندی کوي. د هر فصل ځانګړتياوو ته په ډېر غور او دقت پاملرنه وکړئ او د هغوی په هکله سره وغږيږئ. هر يو فصل په کومو شکلونو او رنګونو ښوولای شئ؟

(۳ تصوير) د مني په موسم کې د ونو رنګ په رنګ پاڼې

(٤تصوير) واوره، کنګل، سپين رنګ، ساړه، . . . . په ژمي کې

تمرين:

۱-تاسې د خپلې خوښې فصل انځور کړئ.
۲- د هر فصل رنګونه سره پرتله کړی.

۱۴ لوست

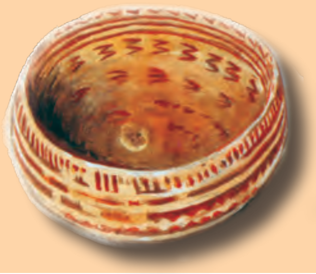

د رس له خټې ښخه د گوتو د فشار په طریقه د حجمونو جوړول

ایا تر اوسه مو په لاس کوم لوښی جوړ کړی دی؟

د خټین حجم د جوړیدو ډیرې ساده لارې چارې د گوتو او فشار طریقه ده. په دې طریقې کولای شــو چې بېلابېل حجمونه جوړ کړو، لکه: کاسه، غاب، پیاله او گلان په دې طریقه تیارې شوې خټې ته باید ښه فشار ورکړ شي.

(۱- تصویر) د خمیره شوی خټې غونډاری

هغه باید د غونډاري په بڼه جوړه شـي او بیا هغه د لاس په ورغوي کې کښېږدئ او د بل لاس په ګوتو هغه ژوره کړئ. د خپل خوښ شـوي شـکل په څېر یـې جوړ کـړئ. هر څومـره چې د هغې څنډې ښـکلي جوړې کړئ په هغه اندازه ښکلي کیږي. ددې لپاره چـې ختـه وچه نه شـي، لږې اوبـه ورزیاتې کړئ. له هغې وروسـته چې سټاسـې لوښی جوړ شو، د مختلفو وسیلو په واسطه، لکه: (د خـودکار قلم پوښ او کفلی سـتن . . .) فشار ورکړئ

تر څو په کې بېلابېل نقشـونه جوړ او لوښي ښکلي شي.

(۳ تصویر) دکاسې څنډو ته شکل ورکول

(٤تصویر) دکلولی ژورول

(۲تصویر) دکاسې دیوالونو ته شکل ورکول

تمرین:

۱-په خپله خوښه یوه کاسه، غاب، پیاله او یاګلان جوړ کړئ.

۲-د شتو موادو په مرسته لوښي نقاشي کړئ.

۱۵ لوست

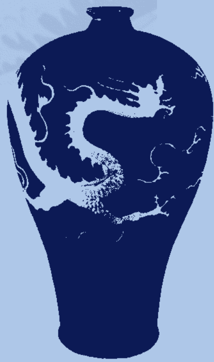

د لرغوني هند، لرغوني چين او جاپان هنرونه

ايا تر اوسه مو د هند او لرغوني چين د هنرونو په اړه څه فکر کړی دی؟

د لرغوني هند هنر: د لرغوني هند په هنري اثاروکې د معبد ودانۍ، مجسمه جوړونه، په تيږې کې توږل شوی ريليف نقشونه او نقاشی شاملې دي چې په بودايي او هندويي دينونو پورې اړه لري. د هندوانو په معبدو کې، معماري او مجسمه جوړونې سره تړلي دي او يو له بله نه شليدونکې اړيکې لري. د بودايي دين ډيرې لويې لويې نقاشۍ او مجسمې په هند کې شته دي. لومړی تصوير د هندوانو د هنري اثارو ښکارندويي کوي. د لرغوني چين هنر: د چين – خطاطي او نقاشي په ټوله نړۍ کې زيات شهرت لري. چينايانو د خطاطۍ او نقاشۍ لپاره له يو ډول روش او وسيلو څخه کار اخلي. هغوی د طبيعت په هکله د مختلفو موضوعگانو په اړه خپل ذهني او خيالي انځورونه

(۱تصوير)د خاجوراهو معبد(خاجوراهو)په هند کې.
د هندوانو په معبدو کې مجسمې د معماريو په ديوالو او منارو باندې جوړيږي.

د مویـــک قلم او رنگ په مرســـته د کاغذ پر مخ یا په وریښمو باندې انځورول. په چیني نقاشۍ کې د اشغال شوې فضا او خالي فضا تـــر منځ ځانګـــړې ارتبـــاط او همدارنګه د ښـــکلا اړیکه د خط او نقاشۍ ترمنځ وجود لـــري. د بودایي هنرد مجســـمې جوړونې او نقاشـــیو زیاتې نمونـــې او پـــه ځانګړې ډول د بـــودا لویـــې مجســـمې په چین کـــې لا تر اوســـه پرځای پاتې دي. چین د چیني لوښو پـــه جوړولو، ښـــکلا او ظرافت کـــې نړیوال شهرت لري. د چین هنر ته په دویم تصویر کې پاملرنه وکړئ:

(۲تصویر)د چین هنر، د نیلوفراتی گل چې د (یون شـــوپنگ) اثـــر دی او په لاس انځور شوی دی.

د جاپان هنر: د لرغوني جاپان هنر د چین له هنر څخه خپله لار موندلې ده. د طبیعت منظرې، ګلونه، الوتونکي، انســـانان، د ژوندانه صحنې او جاپاني طراحي شوې داستانونه نړیوال شهرت لري. په جاپاني نقاشۍ کې رنګونه ځلند دي او طبیعت په ښـــکلاییز ډول ښـــودل شـــوی دی. جاپانیانو د چین طوماري نقاشي د ژوندانه د صحنو د ښکاره کولو لپاره پـــه کار وړه او طوماري نقاشـــۍ یې د پېښـــو د ښـــوولو لپاره په څو برخو وویشـــله . په دریم تصویر کې د جاپان د نقاشۍ نمونې ووینئ.

(۳ تصویـــر)د جاپان هنر د(لـــوی موج په نـــوم یادیـــږي او د ((هوکوســـای))کرا وور جاپانی، د(توکو کاوای دوره ۱۹۰۰م)

تمرین:

۱-د چین، هند او جاپان په هنرونو کې کومې ځانګړتیاوې وجود لري؟

۲-په یوه اخباري نازک کاغذ باندې د خپلې خوښې موضوع انځور کړئ او یو طوماري نقاشي جوړه کړئ.

۱۶ لوست

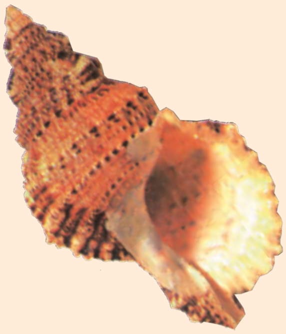

جوړښت یا بافت

له رنګ پرته نور کوم شیان د سطحې په شیانو او موجوداتو کې وینئ؟

جوړښت د پدیدو ظاهري پوښښ دی چې کله یوازې د لیدنې وي او بصري ارزښت لري. لومړي تصویر ته پام وکړئ. کله په لاس وهلو هم احساسیږي او بصري لامسه یې ارزښت لري. دویم تصویر ته وګورئ.

جوړښتونه په دوو طبیعي او مصنوعي ډلو ویشل کیږي. طبیعي یې هغه دي چې په زیاته اندازه تنوع لري، لکه: د میوو پوستکي، د حیوان پوستکي، د مار پوستکي د ونو دتنې پوستکي او .... چې هر یو یې خاصې ځانګړتیاوې لري. مصنوعي یې انسانان له مختلفو موادو څخه لاس ته راوړي.

(۱- تصویر) پتنګ وزرونه او بدن دی چې بصري دي او د لمس کولو په وخت کې یې ژور تیاوې نه احساس کیږي.

(۲- تصویر) د الوتونکي د بڼکو په لمس سربیره د بافت یوه نوې تجربه احساسوو.

د جوړښتونو په لیدنو درک کوو، په لمس کولو یې خپل درک بشپړو. د لومړی نمونې په لمس کولو زموږ په ذهن کوم نوی درک نه اضافه کیږي، لکه: د مرمرو د تیږو په نقاشیو لاس وهل. اما په بصري- لامسه جوړښتونو کې دلیدلو له پلوه بافت ته متوجه کیږو او هم د لمس کولو په وخت کې نوی احساس را ته پیدا کیږي، لکه: د یوه الوتونکي په بدن لاس تیرول.

(۳ تصویر)د نرمو او زیږواو بدنو ډولونه د پاڼو او تنې په لمس کولو تجربه کولای شو.

(٤ تصویر) د اناناس په میوه کې ژور والي ته پاملرنه وکړئ. لمس کول یې کوم احساس را پاروي؟

(۵ تصویر) د مرمرو د تیږو بافت چې یوازې په لیدلو درک کیږي.

تمرین:

۱- په خپل شاوخوا کې مصنوعي او طبیعي جوړښتونه پیدا او هغه لمس کړئ او د دې تجربې په هکله سره وغږیږئ.

۱۷ لوست

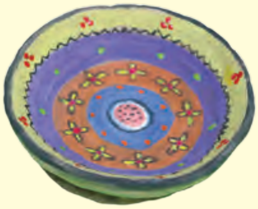

د خټو د حجمونو رنګول

په کومو طریقو کولای شئ د خټو حجمونه ښکلي کړئ؟

د خټو په حجمونو باندې د نقشونو په جوړولو سربېره د حجمونو د ښکلا لپاره یوه لاره د هغې رنګه کول دي. د رنګه کولو نه مخکې باید لوښــی وچ شــوی وي. په بېلو بېلو موادو، لکه: ګیاهي رنګونه (زردچوبه)، معدني رنګونه لکه (لاجورد)چې له سلیښتو سره ګډ شوي وي، پلاستیکي رنګونه او یا

(۱- تصویر)سفالی نقاشي شوی حجم

آبی رنګونه که ولرئ، خپل ختین حجمونه پرې رنګ کړئ. کولای شئ دا رنګونه په خپله خوښه ډیر رقیق (رنګ له زیاتو اوبو سره مخلوط) او یا رنګ غلیظ (رنګ له کمو اوبو سره) مخلوط کړئ. ددې لپاره چې رنګونه راښه شي نو له رنګه کولو مخکې یې په سپین رنګ رنګه کړئ او وروسته یې د خپلې خوښې په رنګونو رنګه کړئ. کله چې رنګونه وچ شول، نو بیا وارنس پرې وموښئ، تر څو رنګونه ثابت پاتې شي او خپله ښکلا له لاسه ور نه کړي.

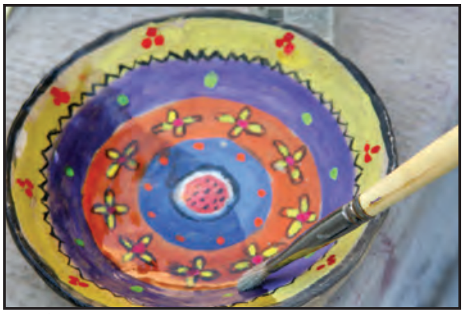

(۲ - تصویر) درنګولو مرحله

(٤ تصویر) دا لوښي له ښندو څخه د کاسې منځنی برخې ته په آبي رنګونو رنګه شوي دي.

(۳ - تصویر) دا لوښي په دایروي شکل په ابي رنګو رنګه شوي دي

تمرین:

له ختو څخه په خپله خوښه یو حجم جوړ کړئ.

۱۸ لوست

د لرغوني يونان او لرغوني روم هنرونه

د لرغوني يونان او روم هنرونه د نورو هيوادونو له هنرونو سره څه تو پير لري؟

د لرغونـــي يونان هنر: يونانيانو د ورته والي يا شـــباهت د هنر لومړنۍ نمونه له طبيعت څخه په لاس راوړه. د يونان ډېر مهم آثار انســـاني مجســـمې، د معمـــارۍ ودانۍ، د يوالي نقاشـــۍ، او نقش لرونكي گلدانونـــه دي. د يونان ديوالي نقاشـــۍ او مجســـمې له منځه تللي دي. د يونان هنرمندان په نقاشـــۍ او مجســـمه جوړولـــو كـــې د انســـان د بدن پـــه جوړولو كې له ډېرو ښـــكلو

(۱- تصوير) د اكروپوليس معبد د يونان په اتن كې ۴۵۰ ق م

تناسبونو څخه استفاده کوي.

لومړی تصویر د یونـان د معماری نمونه ده.

دلرغوني روم هنر: د لرغوني روم مجسمې او نقاشـي د یونان له هنـري اثارو څخه کاپي شـوي دي او د روم هنـر د یونان له هنر څخه ریښـې اخلي. رومیـان د یونانیانو په شـان له طبیعـت نه تقلید کـوي. هغوی په نړۍ کې د لومړي ځل لپاره په نقاشـۍ او مجسمه کې د ورته والي یا شـباهت هڅې کړي دي. په روم کې د لویو ودانیو جوړول پیل شول.

(۲ تصویـر) دیوالی نقاشـي په روم کې ۵۰م کال

رومیانو په دیوالي نقاشیو او موزائیک کې (د وړو او رنګه پارچو د ښنګ پـه ښنګ ایښـودلو څخه چې پـه دیوالونو، چتونـو او د ځمکې په مخ لګول کیږي) د ودانیو د ښـکلا لپاره ګټه اخیسـتله. ۲ او ۳ تصویرونه د لرغوني روم له هنر څخه انتخاب شوی دی.

(۳ تصویر) په موزائیک جوړ شوی دی د (نبرد ایسوس) رومي کاپي له یوناني موزائیک څخه د مرمر له جنس څخه تاریخ ۱۰۰ م

تمرین:

که وغواړئ خپله نقاشي د موزائیک په ډول سرته ورسوئ باید کوم کارونه تر سره کړئ؟

۱۹ لوست

د بېلو بېلو سیمې حجمونو جوړول

د کب او الوتونکي د جوړولو لپاره څه کوئ؟
تاسې تر اوسه کبان او الوتونکي لیدلي دي؟
کوم یو ډول یې جوړولای شئ؟

خپلې خوښې شوې نمونې ته په غور او دقت وګورئ او یا د هغې عکس وګورئ. د هغې شکل، اندازه، تناسب او . . . خپل ذهن ته وسپارئ. وروسته د هغې په جوړولو کې د سیمې کُرې له میتود څخه ګټه واخلئ. سیم په یولس سانتي متره لرګي باندې تاو کړئ او یوه وړه سیمي کُره جوړه کړئ. په دقت سره هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې دی، پرې

(۱ تصویر)

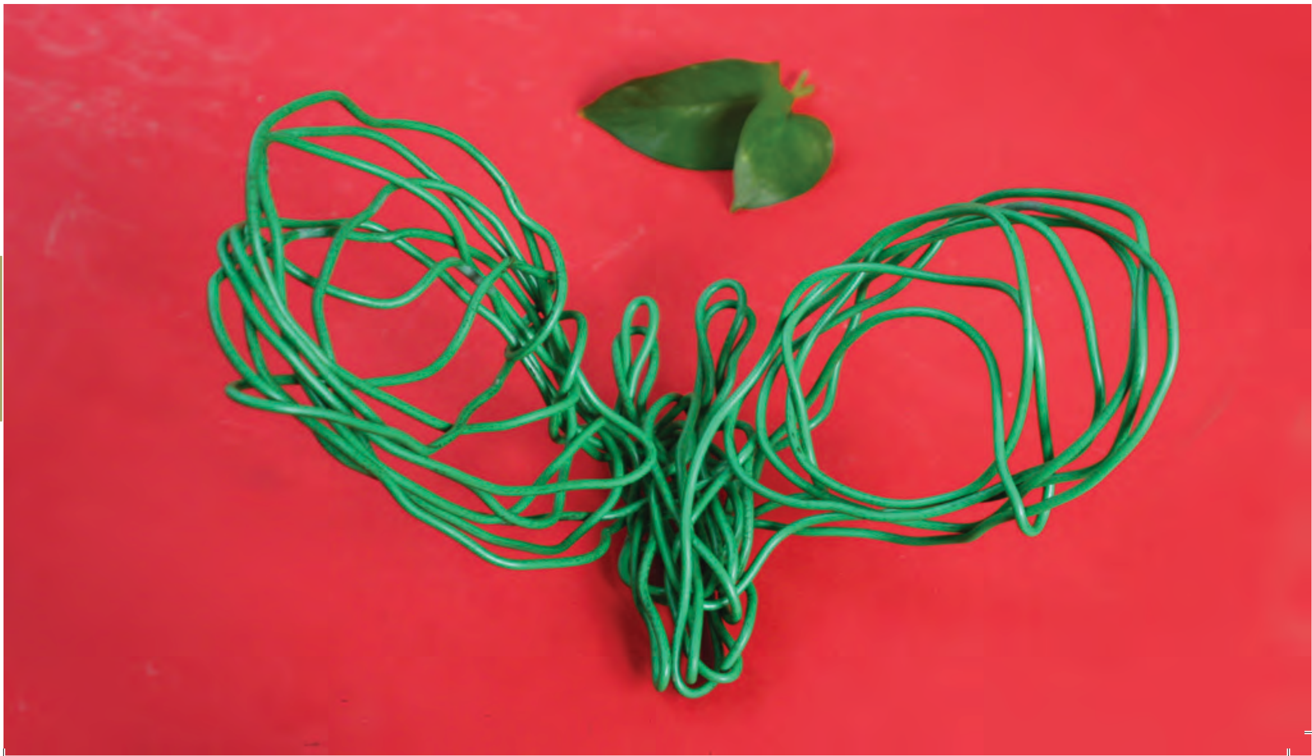

اضافه کړئ. ترڅو هغه شکل چې غواړئ، جوړ شي. جوړ شوی کب او یا الوتونکی په هغه وسیله بشپړ کړئ چې لرئ یې. د مثال په توګه د سترګو لپاره یې د میوو د زړي (خسته) او د وزرو د جوړیدو لپاره له طبیعي بڼکو څخه ګټه واخلئ په پای کې یا ټول لاسي کار او یا د هغه ځینې برخې رنګه کړئ.

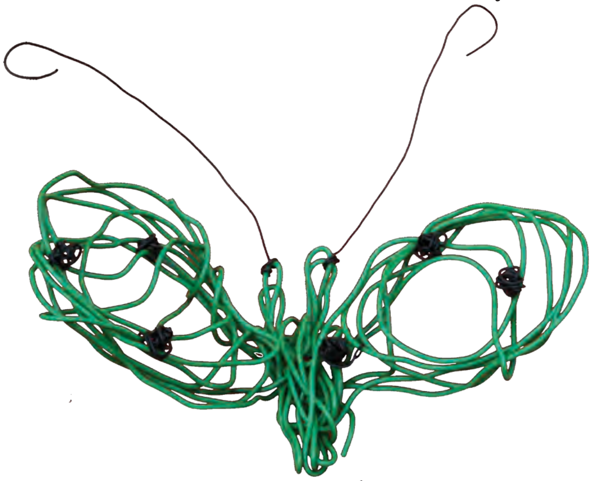

(۲ تصویر) تکمیل شوی پتنګ

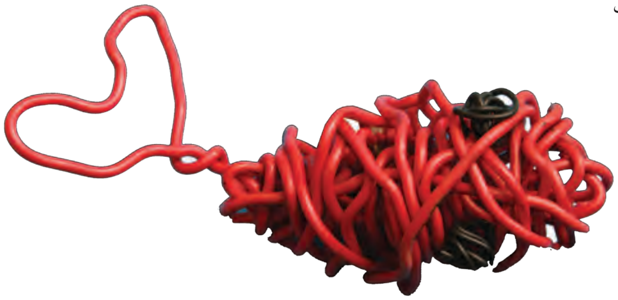

(٤ تصویر) سترګې او لکۍ ورسره وصل کړئ

(۳- تصویر)سیمي کُرې ته د کب شکل ورکړئ.

تمرین:

۱- خپل کارونه د نورو د ننداريې لپاره کښېږدئ او د هغې په هکله و غږیږئ.

۲۰

لوست

د مسیحیت هنر

د مسیحي هنر په هکله څه پوهیږئ؟

د مســیحیت د لومړنۍ دورې هنر: د مســیحیت په پیل کې د لرغوني روم حکومــت دا دین په رســمیت نه پیژانده او د حضرت مســیح(ع) پیروان یې شــکنجه او ازارول. دوی د ځــان له ویرې عباداتونــه د ځمکې لاندې کوټو (زیر زمینی)کې په پټه تر سره کول. په دې کوټو کې د مسیحیانو د مړو قبرونه هم وو. لومړنۍ نقاشۍ یې د همدې کوټو په دیوالونو انځور کړې وې. لومړې تصویرته وګورئ. د بیزانس هنر: د مســیحي دین له رســمي کیدو وروسته د

(۱تصویر) د مسحیت په لومړنیو وختونوکې په زیر زمینوکې انځورګري ٤۰۰ م کال

معمــاریٚ هنــر او د بیزانس هنر ورو، ورو را منځته شــو او ۱۰۰۰ کالــه یــې دوام و موند. د بیزانس کلیســا وو ته یې په رنګه موزائیک ښــکلا ورکوله. دغو موزائیک کاریو د روم او یونــان له هنري کارو څخه واټن ونیو، تر څو د مســیحي دین د هنرونو برياوې تر لاسه کړي. دويم تصوير ته وګورئ.

دګوتیــک هنر: دګوتیک هنر له ایټالیې څخه پیل شــو او ټولــې اروپــا ته و غځیــد. دګوتیک په دوره کــې، د لویو او ډیرو لوړوکلیســاوو جوړولو دود و موند چې هغه دکلیساوو د دیوالونو د نقاشيٚ لپاره مناسب نه وو، نو ځکه مسیحي هنرمندانو په کړکیو او رنګه ښیښو باندې خپل هنر ته ادامه ورکړه.

۳ او ٤ تصویر ته وګورئ.

(۲ تصویــر) د ســانتا آپولینــاره کلیســا (د کلیسا داخلــي فضــا ((ســانتا آپولینــاره)) ۵۰۰ میــلادي

(۳ تصویر) نقش شویٚ کړکي (دکلیسا رنګه کړکي ((شانره)) ۱۲۰۰ میلادی)

(٤ تصویر) دګوتیک کلیسا باندنیٚ برخه (د ایټالیا د میلان کلیسا ۱۳۸٦)

تمرین:

۱-له خپلو خپلوانو او دوستانو سره د رنګه ښیښو او د کوټې په داخلي فضا باندې د هغو د تاثیر په هکله وغږیږئ او د خبرو پایلې په څو کرښو کې ولیکئ:

۲- له کومو تمدنونو سره چې اشنا شوي یاست. د هغو د معماریٚ نمونې سره مقایسه کړئ.

۲۱ لوست

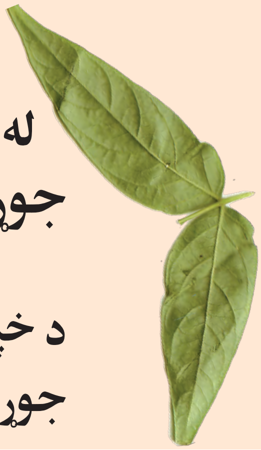

له طبیعي موادو څخه د لاسي کار جوړول

د خپلې خوښې شکلونه په ساده طبیعي موادو جوړ کړئ.

ستاسې په چاپیریال کې کوم طبیعي مواد پیداکیږي؟ لکه د ونو ښکلي نري ښاخونه، دونو د تنو پوټکي، د ونو پاڼې، ګلپاڼې، د الوتونکو بڼکې، زیږې او وړې ډبرې، د میوو زړي . . . له خپل چاپیریال څخه را ټول کړئ. خپلو را ټول شوو موادو ته په ځیر و ګورئ او فکر پرې وکړئ.

(۱- تصویر) د طبیعی موادو را غونډول

وروسته وګورئ

چې د کومو شکلونو د جوړولو لپاره باید وکارول شي. د سلیښتو په واسطه را ټول شوي مواد داسې سره کلک کړئ چې ستاسې د خپلې خوښې شکل ترې جوړ شي.
له دغو موادو څخه چې تاسې را ټول کړي دي، څو مختلف شکلونه جوړولای شئ.

(۲- تصویر)په طبیعي موادو د یوه انسان د څیرې جوړول

(۳- تصویر)په طبیعي موادو د یو الوتونکي جوړول

(٤- تصویر)په طبیعي موادو دیوه مچ جوړول

تمرین:

۱-د طبیعي موادو له څو نمونو څخه، لکه: د ونو پاڼې، لښتې، تیږې، د بېلو بېلو زړو یا مندکو څخه دخپلې خوښې شکل جوړ کړئ.

۲- د طبیعي ډول ډول موادو له ترکیب څخه، لکه: له تیږې، زړي او پاڼو څخه په خپله خوښه یو شکل جوړ کړئ.

۲۲ لوست

د افغاني هنرمندانو پېژندل

د افغانستان د معاصر هنر بنسټ ایښودونکي څوک دي؟

پروفیسور غلام محمد میمنګي:

استاد غلام محمد میمنګي د فاریاب ولایت په یوې مشهورې کورنۍ کې په ۱۲۵۲ کال کې وزېږېد. خدای(ج) هغه ته په کوچینوالي ډېر عالي هنري استعداد ورکړی و. هغه په ډېر لږ وخت کې د امیر عبدالرحمان خان او د هغه در باریانو پام ځان ته را واړاوه او په څوارلس کلنۍ کې کابل ته راغی. نوموړی د ډېرو غښتلو نقاشانو د لارښوونو له امله یو لوی هنرمند شو. استاد په هنري برخو کې ستر خدمتونه کړي دي، د هغو له جملې څخه په ۱۳۰۲ هجري کال کې یې د صنایعو ښوونځی تاسیس کړ چې تر اوسه ډېر لوی لوی هنرمندان په کې روزل شوي دي او په هنري کارونو بوخت دي. پروفیسور غلام محمد میمنګي په نقاشۍ، رسامۍ سربېره په موسیقۍ، معمارۍ، مهندسۍ، شعر او ادبیاتو کې یې لوی لاس درلود. له استاد څخه ډېر هنري آثار پاتې شوي دي چې د هېواد په دننه او بهر کې ساتل کیږي. دده د نقاشۍ څو آثار د افغانستان په ملي ګالري کې ساتل کیږي. استاد د ۱۳۱۴ کال د لیندۍ (قوس) په میاشت کې له دې فاني نړۍ څخه سترګې پټې کړې او په کابل کې خاورو ته وسپارل شو.

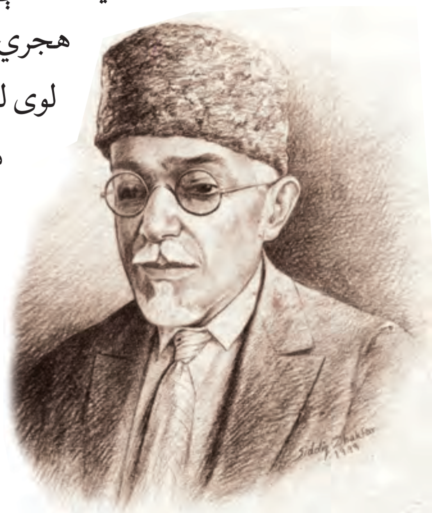

استاد برېښنا

مرحوم اســتاد عبدالغفور برېښنا د افغانستان ډېر تکړه او غښتلی هنرمند و. اســتاد برېښــنا په ۱۲۶۸ کال په کابل کې وزیږېد. د حبیبیې په لیســه کې یې خپل تحصیلات بشــپړ کړل او د عالي هنري تحصیلاتو لپاره لویدیځ المان ته واســتول شو. خپل عالي تحصیلات یې د المان د ښــکلو هنرونو په آکاډمی کې د شــپږو کالو په موده کې پای ته ورســول او بیرته وطن ته راســتون شو. په هنري او فرهنګي کارو بوخت شو. برېښنا په نقاشی کې یو وتلی هنرمند و. سربیره پر نقاشۍ په موســیقی، تمثیل، او د ډرامو تمثیلي ټوټو په لیکلو کې یې لوی لاس درلود. اســتاد برېښنا د افغانســتان معاصر هنر ته تر یوې کچې ولســي بڼه ورکړه. د افغانســتان بېلې بېلې تاریخي صحنې او د افغانستان د خلکو کړو وړو ته یې مراجعه وکړه او د ټولنې د ټیټې طبقې معاصر هنر یې ور دننه کړ. اســتاد برېښــنا د امکان تر پولې هڅه وکړه چې ډېر سوچه افغاني رنګونه په افغاني سوچه موضوعګانو کې وکاروي، تر څو افغاني هنر د اروپایي هنر له اغېزې جلا کړي. د اســتاد برېښنا آثار لرغوني تصویرونه، طبیعي منظرې، فولکلوریکې موضوعګانې او د پېرتریتونو رســمونه ټول د خپلو خلکو د هویت څرګندوی دي. اســتاد په ۱۳۵۲ هــ ش کال کې د ۶۶ کالو په عمر له دې فاني نړۍ څخه سترګې پټې کړې او په کابل کې خاورو ته وسپارل شو.

استاد غوث الدین

اســتاد (غوث الدین غوثي) د غلام محی الدین زوی په ۱۲۸۹ هــ ش کال په کابل کې ســترګې و غړولې. ده ابتدایي تحصیلات په غزني کې سرته ورسول. ځوان غوث الدین په ۱۳۰۹ هــ ش کال له یوی څلویښت کسیزې ډلې سره د صنایعو په ښوونځی کې د نقاشۍ د هنر د زده کړې لپاره شامل شو. تر فارغیدو وروسته په همدې لیسه کې

د ښوونکي په صفت وګمارل شو. بیا د مخابراتو په وزارت کې د پستي موزیم د مدیر پـه حیث وټاکل شــو. په ډیرو زیاتو پســتي ټکټو کې دده آثــار موجود دي. په قندهار کــې ډیرې مهمې او تاریخي پیښـــې چې ډیر کالونــه یې دوام کړی وو، دده په اثارو کې لیدل کیږي. دا آثار شــل هنــري اثرونه دي چې دریالیزم او رومانتزم په ســبک انځور شــوي دي. استاد غوث الدین په ۱۳۶۱ هــــ ش کال کې د هنرمندانــو د اتحادیې رئیس و. دده اثارو په اســیا، افریقا او په مصر کې لومړۍ جایزې تر لاســه کړي دي. همدارنګه دده اثارو په هندوستان او بلغاریا کې هم جایزې ګټلي دي. د اثارو شــمیر یې له (۲۰۰۰) تــر (۲۵۰۰) پورې رســیږي. هغه د پوهنې وزارت د هنر نښان او رښتین نښان تر لاسه کړي دي. اســتاد د ۸۵ کالو په عمر په امریکا کې مړ او په هغه ځای کې خاورو ته وسپارل شو.

تمرین:
تاسې په خپلو ولایتونو کې کوم هنرمندان پیژنئ؟ د مهمو اثارو نومونه یې واخلئ!

د افغانستان له ملي موزيم سره پيژند ګلوي

موزيم داسې ځای يا ودانۍ ده چې د هيواد تاريخي او فرهنګي آثار په کې ساتل کيږي. د هنري او تاريخي نمونو ساتل په فرهنګي لحاظ د ډير ارزښت وړ دي. دولت د تاريخي اثارو د ساتنې لپاره موزيمونه ايجادوي. د افغانستان د ملي موزيم بنسټ په ۱۲۹۲ هـ .ش. کال کې د عجايب خانې په نوم کيښودل شو. په لومړنيو وختونو کې په هغه کې خطي نسخې، د قرانکريم تفسيرونه، په لاس ګنډل
شوي توکي، حربي وسيلې، بيرق او . . . . ساتل کيدل. دا آثار د ۱۳۰۷او ۱۳۰۸ هـ ش کالو ځان بوړ نوونکو پيښو او بريدونو لاندې راغلل او پاتې شوني يې په ۱۳۰۸ هـ ش کال کې يوې بلې ودانۍ ته يوړل شول او د کابل د موزيم تر عنوان لاندې يې خپل مناسب فعاليت پيدا کړ. په ۱۳۳۹ هـ ش کال د يونسکو د هئيتونو په مرسته د موزيم تشکيلات د علمي معيارونو په پام کې نيولو سره اصلاح کړای شول. د کابل موزيم په ۱۳۵۲ هـ ش کال کې د افغانستان د ملي موزيم په نوم ياد شو.
په ۱۳۵۳ هـ ش کال کې د هغه الماری او ويترينونه په عالي شکل ډيزاين شول، تر څو چې آثار يې ننداريې ته کښيښودل شي او نوې ځانګې په کې جوړې شوې، تر څو د هغې بيا جوړونه تر سره شي. پر هغې سربيره هنري اثاريې فهرست بندي هم شول.
د کورنيو جګړو په پيل سره په ډير تاسف چې ډير کالونه يې دوام وموند، ملي موزيم مناسبه پراختيا ونه موندله.
د افغانستان په ملي موزيم کې د هيواد د بېلو بېلو سيمو ډير زيات شمير آثار په مختلفو پيړيو پورې، لکه: د ډبرو دورې، د برونزو دورې د اوسپنې دورې پورې اړه لري، ساتل کيږي.
سربيره پر دې د لومړنيو مدنيتونو يو زيات شمير اثار، لکه: کريکو باختري مدنيت کريکو- بوديک مدنيت او د ګندهارا مدنيت په دې موزيم کې ساتل کيږي.

د اووم ټولګي د منابعو فهرست

۱- د ماشومانو او نوي ځوانانو د نقاشۍ د تدريس لارښود، د غلام محی الدين شبنم غزنوي اثر، ۱۳۸۰ هـ ش کال

۲- د لومړنۍ دورې د لومړيو، دويمو او دريمو ټولګيو د هنر د تدريس لارښود. کود نمبر ٤- ۵۳ و ۱۳۸۵

۳- د طراحۍ او نقاشۍ د طريقو لارښود. روبين پاکبار

٤- د تجسمي هنرونو جهاني مسلکي او حرفوي کود ۲۱- ۳۵۸، ۱۳۸٦

۵- د تجسمي هنرونو اصول، ډاکتر محمد حسين حليمي

٦- طرح او شکل (کلاس مقدماتی من درما هاوس)، يو هانس ابتن.

۷- سود طراحي فنی و حرفوي کود ۹۲- ۳۵۹، ۱۳۸٦

۸- د ابتن د رنګ کتاب.

۹- د لاسي چاپ کارګاه ۱ فنی حرفوی کود ۲۰- ۳۵۸، ۱۳۸٤

۱۰- د هنر دايرة المعارف، روبين پاکبار.

۱۱- د هنر تاريخ، ارزښت، کامبريج، د تهران نشرات، تهران، ۱۳۸۰

۱۲- د نړۍ د هنر تاريخ، فنی او حرفوی کود ٤۰- ۱۳۸۵ او ۷- ٤۷۰، ۱۳۸٦

۱۳- په تاريخ کې د هنر سير ۱، د پوهنځی نه مخکې کود۳- ۵۹٤، ۱۳۸٦

۱٤- افغانستان (د مقالو مجموعه) ژباړونکی هوشنګ اعلم او مرتضی اسعدی

۱۵- د افغانستان د تاريخ فشرده فاروق انصاری د مطالعاتو مرکز، کابل، ۱۳۸٦

۱٦- د افغانستان مختصر تاريخ، علامه عبدالحی حبيبی.

۱۷- د خط تاريخ او د افغانستان لرغونې ليکنې. علامه عبدالحی حبيبي.

۱۸- موزيم پيژندنه او د افغانستان د موزيمونو سره ديپارتمنت اتنو ګرافي او لرغون پيژندنه، د کابل پوهنتون د اجتماعي علومو پوهنځی، پوهندوی محمد رسول باوري- کابل ۱۳۷۵ کال.